

ПРИВАТНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«МІЖРЕГІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ»

Кафедра економіки та управління

КУРСОВА РОБОТА

з дисципліни «Фінансовий ринок»

на тему: «Тенденції розвитку фінансового ринку України»

Виконав: здобувач 4 курсу

групи ІН8-9-21-Б1ФБС (4.0 д)

спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Гордилюк Денис Васильович

Науковий керівник: ст. викладач Оліх Г.І.

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка ECTS _____

Члени комісії: _____
(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ	
1.1. Історичні витоки та теоретичні засади формування фінансового ринку	5
1.2. Характеристика структури та суб'єкти фінансового ринку	7
1.3. Фінансові інструменти та механізми функціонування ринку	11
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	
2.1. Інституційне середовище та виклики адаптації фінансового ринку України в умовах воєнного часу	14
2.2. Тенденції та динаміка розвитку ключових сегментів фінансового ринку	16
2.3. Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансовий ринок України	18
РОЗДІЛ 3. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ	
3.2. Проблеми та виклики на шляху розвитку	23
3.3. Перспективи розвитку та шляхи удосконалення регулювання фінансового ринку	24
ВИСНОВКИ	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	28

ВСТУП

Фінансовий ринок є невід’ємною складовою сучасної економіки, яка забезпечує ефективне перерозподілення ресурсів між різними секторами господарської діяльності, створюючи основу для інвестиційного зростання, стабільності валютно-кредитної системи та підтримки економічної динаміки країни. Його функціонування є особливо актуальним у період кризових явищ, коли зростає потреба у мобілізації внутрішніх та зовнішніх фінансових ресурсів.

В умовах глобальної невизначеності, спричиненої військовою агресією проти України, фінансовий ринок країни опинився перед безпрецедентними викликами. Структурна перебудова економіки, потреба у фінансуванні оборонного сектору, зниження інвестиційної активності та зростання валютних і кредитних ризиків — усе це вимагає глибокого переосмислення механізмів функціонування фінансової системи.

Актуальність обраної теми обумовлена необхідністю комплексного дослідження сучасного стану фінансового ринку України, зокрема ключових сегментів його інфраструктури, та аналізу тих змін, які стали відповіддю на економічні та геополітичні виклики. Особливе значення набуває вивчення як теоретичних аспектів, так і практичних механізмів регулювання, що дозволяють адаптувати фінансову систему до нових умов.

Метою курсової роботи є дослідження особливостей функціонування фінансового ринку України в умовах трансформаційної економіки, визначення ключових тенденцій, ризиків, а також перспектив і напрямів удосконалення його регуляторного середовища.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- 1) проаналізувати історичні та теоретичні основи формування фінансового ринку;
- 2) охарактеризувати його структуру, суб’єктів та інструменти;
- 3) дослідити сучасний стан і динаміку розвитку основних сегментів фінансового ринку України;

- 4) виявити основні зовнішні та внутрішні фактори впливу;
- 5) оцінити проблеми та виклики на шляху стабілізації ринку;
- 6) окреслити перспективні напрями його розвитку та можливі шляхи регуляторного вдосконалення.

Об'єктом дослідження виступає фінансовий ринок України як складна економічна система, що функціонує в умовах нестабільного зовнішнього та внутрішнього середовища.

Предметом дослідження є теоретичні засади, інституційні механізми, сучасні тенденції та регуляторні практики функціонування фінансового ринку України.

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

1.1. Історичні витоки та теоретичні засади формування фінансового ринку

Фінансовий сектор відіграє ключову роль у розвитку будь-якої економіки, забезпечуючи канали переміщення капіталу, фінансову підтримку для підприємств та споживачів, а також сприяючи формуванню і реалізації фінансової політики держави. В умовах сучасних глобальних викликів та швидких змін у технологічному та економічному середовищі України, необхідно розглядати фінансовий сектор як об'єкт систематичних інституційних та структурних трансформацій [9].

У цьому контексті важливо осмислити історичну динаміку становлення фінансового ринку України, оскільки етапи його розвитку безпосередньо впливають на сучасну структуру, функціонування та стійкість. Формування вітчизняного фінансового ринку відбувалося під впливом політичних змін, соціально-економічних перетворень та інтеграційних процесів, що дозволяє виокремити кілька ключових періодів — від первинного етапу фінансової лібералізації до сучасного періоду інституційного зміцнення в умовах глобальної нестабільності та війни.

Формування фінансового ринку є результатом тривалого історичного процесу розвитку економічних відносин — еволюції кредитних інститутів, появи механізмів мобілізації капіталу та встановлення ринкових засад. На сучасному етапі фінансовий ринок трактується як сукупність механізмів та інституцій, що забезпечують перерозподіл ресурсів між суб'єктами економіки з надлишком та дефіцитом фінансування. Його повноцінне розуміння вимагає не лише аналізу функціонального призначення, а й усвідомлення історичних витоків та теоретичних підходів до інтерпретації цього поняття.

Історія розвитку фінансового ринку України розпочалась зі здобуттям незалежності. Упродовж трьох десятиліть відбувались суттєві інституційні

зміни: створення національної банківської системи, поява ринку цінних паперів, розвиток фондових бірж та небанківських установ. Військово-економічна криза 2022 року значною мірою трансформувала ринкову інфраструктуру, посиливши потребу в адаптивності та фінансовій стабільності. Етапи становлення фінансового ринку України, їх основні характеристики та ключові події подано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1

Етапи формування фінансового ринку України

Період	Характеристика	Ключові події
Етап I (1991–1994)	Початкове інституційне формування фінансового ринку	Лібералізація банківської діяльності, поява ринку цінних паперів, приватизація підприємств [1].
Етап II (1995–2008)	Інституційне закріплення та розвиток ринку капіталу	Утворення регуляторів, запуск бірж, поява страхового, іпотечного, лізингового секторів [13].
Етап III (2009–2025)	Цифровізація, міжнародна інтеграція, адаптація до кризових явищ	Законодавчі оновлення, розвиток небанківського сектору, фінансові виклики війни [21].

Як видно з таблиці, кожен етап характеризується зростаючою складністю ринкових механізмів, інституційним посиленням та поступовою інтеграцією у глобальний фінансовий простір.

У науковій літературі існує декілька підходів до визначення сутності фінансового ринку. Малишев визначає його як «...сукупність механізмів і інституцій, які забезпечують акумуляцію та перерозподіл фінансових ресурсів у суспільстві» [14]. Тимошик підкреслює, що фінансовий ринок — це не лише платформа для руху капіталу, а й «...система, що формує стійкість економіки та її здатність до адаптації в умовах нестабільності» [23]. На думку Татарин, сутність фінансового ринку полягає в його здатності мобілізувати заощадження та сприяти економічному зростанню [22].

Узагальнюючи ці підходи, можна стверджувати, що фінансовий ринок є складною динамічною системою, яка виконує ключову роль в забезпеченні економічної безпеки держави, стабільності грошового обігу та ефективного розподілу ресурсів.

Отже, історичні витоки та теоретичні засади становлення фінансового ринку дозволяють визначити його як багатоаспектне явище, що розвивається під впливом економічних, політичних та інституційних факторів. Системне бачення формування ринку є важливим підґрунтям для його подальшого аналізу в структурному, функціональному та динамічному аспектах.

1.2. Характеристика структури та суб'єкти фінансового ринку

Після розкриття сутності та історичних передумов розвитку фінансового ринку стає логічним кроком розглянути його внутрішню структуру, а також виокремити ключових суб'єктів, які забезпечують його функціонування. Структура фінансового ринку визначає види та сегменти, через які здійснюється рух капіталу, а суб'єкти — це ті активні учасники, які здійснюють операції, приймають рішення, створюють і використовують інструменти ринку. Нижче будуть представлені основні елементи структури, а також характеристика головних суб'єктів ринку.

З погляду природи залучених коштів, фінансові ринки поділяються на:

— кредитний ринок (ринок грошових ресурсів) — це механізм, за допомогою якого встановлюються взаємовідносини між покупцями і продавцями фінансових коштів (заощаджень), що надають їх на основі укладення кредитних угод. Цей ринок має договірний характер [4, с.15]. Однією з провідних функцій кредитного ринку є об'єднання заощаджень. Йдеться про акумуляцію вільних грошових коштів домогосподарств, підприємств та інших суб'єктів економіки, які тимчасово не використовуються у споживанні чи виробництві. Ці ресурси через кредитну систему надходять до тих, хто потребує їх для розширення господарської діяльності або вирішення поточних фінансових завдань.

Наступним важливим аспектом є трансформація грошових коштів у позичковий капітал. Завдяки цьому механізму накопичені заощадження набувають інвестиційної форми та спрямовуються на реалізацію проектів, розвиток бізнесу, підтримку державних програм. Власники коштів отримують

дохід у вигляді відсотків, тоді як позичальники — доступ до необхідного фінансування.

Суттєву роль відіграє й функція надання кредитів. У цьому процесі задіяні насамперед кредитні установи — банки, кредитні спілки, лізингові компанії, які спеціалізуються на наданні позик населенню та бізнесу. Паралельно функціонують інвестиційні організації, що забезпечують випуск та обіг боргових інструментів — таких як облігації, векселі, депозитні сертифікати. Ці інструменти реалізуються на ринку цінних паперів і стають альтернативним способом залучення позичкового капіталу.

Таким чином, кредитний ринок виступає системоутворюючим елементом фінансової архітектури, поєднуючи в єдину мережу заощадження, інвестиції та споживання. Через механізми об'єднання ресурсів, трансформації капіталу та кредитування він забезпечує підтримку фінансової стійкості, розширення економічних можливостей і зростання національного добробуту.

– ринок цінних паперів – об'єднує частину кредитного ринку і ринок інструментів власності. Цей сегмент охоплює операції з емісії та обігу інструментів позики, до яких належать облігації, заставні та векселі. Такі цінні папери дають змогу емітентам залучати позичковий капітал на визначений термін із зобов'язанням повернення коштів і виплати відсоткового доходу.

Окреме місце посідають інструменти власності, зокрема акції, які надають інвестору право на частку у власності підприємства та участь у розподілі прибутку у вигляді дивідендів. Завдяки їм здійснюється залучення довгострокового капіталу без зобов'язання його повернення.

Особливу групу утворюють гібридні інструменти, що поєднують риси як облігацій, так і акцій. Прикладами таких активів є конвертовані облігації та конвертовані привілейовані акції, які можуть бути обміняні на інші цінні папери, надаючи інвестору ширший вибір можливостей і баланс між дохідністю та ризиками.

Крім того, на ринку цінних паперів активно використовуються похідні фінансові інструменти (деривативи) — ф'ючерси, опціони, форварди, варанти

тощо. Їхнє призначення полягає як у хеджуванні фінансових ризиків, так і в отриманні прибутку за рахунок змін цін базових активів. Деривативи є важливими інструментами сучасної біржової торгівлі та вимагають розвиненої інфраструктури та високого рівня фінансової обізнаності.

У такий спосіб ринок цінних паперів формує комплексну систему залучення інвестиційних ресурсів, що охоплює різноманітні форми капіталу — від боргових до власницьких, — і створює умови для ефективного функціонування економіки в цілому.

– валютний ринок – це механізм, за допомогою якого встановлюються правові й економічні взаємовідносини між продавцями і покупцями валют [4, с.16].

Залежно від строків дії фінансових інструментів, фінансовий ринок поділяється на два великі сегменти — грошовий ринок і ринок капіталу. Такий поділ дозволяє структурувати фінансові потоки залежно від характеру потреб в ресурсах і тривалості їх залучення.

1. Грошовий ринок як сегмент фінансового ринку, на якому здійснюються короткострокові депозитно-позичкові операції (на термін до 1 року), обслуговує рух оборотних коштів підприємств та організацій, короткострокових коштів банків, установ, громадських організацій, держави та населення. Об'єктом купівлі-продажу на грошовому ринку є тимчасово вільні грошові кошти.

Ринок капіталу – це частина фінансового ринку, де формується попит і пропозиція на середньостроковий та довгостроковий позичковий капітал [2]. У межах ринку капіталу зазвичай виокремлюють два функціональні підсегменти, що забезпечують залучення фінансових ресурсів на середньо- та довгострокову перспективу. Перший із них — це кредитний ринок, це механізм, за допомогою якого встановлюються взаємозв'язки між підприємствами і громадянами, що потребують грошових коштів, та організаціями і громадянами, що можуть їх надати (позичити) на певних умовах. Другий — ринок цінних паперів, де здійснюється обіг фінансових інструментів, таких як акції та облігації, які також виступають джерелом довгострокового фінансування економіки.

Таким чином, кредитний ринок логічно розглядається як складова частина ринку капіталу, адже виконує аналогічну функцію перерозподілу фінансових ресурсів у довгостроковій перспективі, хоча й відрізняється за інструментами та механізмами. Такий підхід до класифікації дозволяє глибше осмислити структуру фінансового ринку та враховувати часові горизонти у процесі аналізу руху капіталу.

Важливою складовою аналізу фінансового ринку є вивчення його учасників, адже саме через їх взаємодію реалізуються ключові функції ринку: мобілізація ресурсів, їх перерозподіл, інвестування, кредитування тощо. Умовно всі суб'єкти фінансового ринку поділяються залежно від характеру їх участі у процесах залучення та розміщення фінансових ресурсів.

Підхід до класифікації суб'єктів фінансового ринку, що заслуговує на увагу подає Ганзюк С.М., який пропонує виокремити три основні групи учасників: позичальники, інвестори та фінансові інститути. Такий поділ дає змогу зрозуміти основні мотиви поведінки кожної групи, а також виявити характерні риси їхньої взаємодії на ринку [4, с.20].

1. Позичальники – це фізичні або юридичні особи, які залучають кошти інших суб'єктів для розвитку своєї діяльності, і стають дебіторами (боржниками) перед інвесторами (кредиторами).

2. Інвестори – громадяни та юридичні особи України або іноземних держав, а також держави в особі їх урядів, які приймають рішення про вкладення власних, позикових чи залучених коштів в об'єкти інвестування.

3. Фінансові інститути – це посередники, що забезпечують зустріч позичальника й інвестора (кредитора) на фінансовому ринку. Вони здійснюють трансформацію тимчасово вільних грошових коштів у позичковий капітал [4].

Таким чином, структура фінансового ринку постає як багаторівнева система взаємопов'язаних сегментів, кожен з яких виконує специфічну роль у забезпеченні ефективного перерозподілу фінансових ресурсів у межах економіки. Розуміння функціональних особливостей грошового ринку, ринку капіталу, кредитного сегмента, ринку цінних паперів і валютного ринку дозволяє

всесторонньо оцінити механізми руху капіталу. Водночас чітке виокремлення суб'єктів ринку — позичальників, інвесторів та фінансових інститутів — забезпечує глибше усвідомлення логіки їхньої взаємодії, що є необхідною умовою для формування дієвої фінансової політики та регуляторної моделі.

1.3. Фінансові інструменти та механізми функціонування ринку

Після розгляду сутності, структури та суб'єктів фінансового ринку доцільно перейти до аналізу конкретних інструментів та механізмів, за допомогою яких цей ринок функціонує. Фінансові інструменти відображають конкретні форми фінансових активів та зобов'язань, що використовуються учасниками ринку, тоді як механізми — це процеси, правила, системи та платформи, які забезпечують обіг цих інструментів, взаємодію суб'єктів, трансформацію ризиків, строків та ліквідності.

Досліджуючи підходи вітчизняних вчених та сутність даного питання на законодавчому рівні, виділяють «фінансові інструменти» — як особливий продукт фінансового ринку, що може нагадувати форми договору або угоди з метою залучення фінансових ресурсів однією стороною та отримання прибутків або економічної вигоди — іншою, тобто в процесі реалізації покупець отримує права (вимоги), а продавець — зобов'язання. Варто зазначити, що до фінансових інструментів також належать інші види ринкових продуктів, які за своєю сутністю — мають природу фінансів, та здійснюють функцію перерозподілу коштів. Саме досконале їх використання є основою функціонування всіх складових фінансового ринку, тому відповідно ми виділяємо інструменти фондового ринку, грошового та ринку капіталу [18].

До фінансових інструментів належать не лише традиційні форми, такі як акції, облігації чи векселі, а й інші ринкові продукти, що за своєю економічною природою виконують функцію перерозподілу фінансових ресурсів у системі. Саме їх ефективне використання забезпечує стабільність і динамізм функціонування фінансового ринку загалом. Залежно від сегменту ринку, до

якого вони належать, розрізняють інструменти фондового ринку, грошового ринку та ринку капіталу. Кожна з цих груп має свої особливості, інструментальний склад та механізм дії, однак спільною залишається їх роль як ключових механізмів мобілізації, розміщення та обігу фінансових ресурсів в економіці.

Таким чином, фінансові інструменти виступають не лише основою операційної діяльності учасників ринку, а й важливим елементом механізму функціонування самого ринку.

Їх використання забезпечує здійснення основних процесів — залучення, розміщення, трансформації та обігу фінансових ресурсів. Водночас повноцінне функціонування фінансового ринку неможливе без цілісної системи механізмів, які визначають порядок, умови, послідовність та форми реалізації фінансових відносин.

До таких механізмів належать: ціновий, фінансово-кредитний, податковий, інвестиційний, валютний, страховий та регуляторний механізми, кожен із яких відіграє специфічну роль у забезпеченні стабільності та ефективності фінансового середовища.

Розглянемо їх більш детально, з урахуванням ролі в структурі сучасного фінансового ринку України та міжнародного досвіду.

Механізми функціонування фінансового ринку становлять системну основу, завдяки якій інструменти, структури та суб'єкти ринку набувають практичної реалізації. Саме через механізми відбувається мобілізація, трансформація, розподіл та обіг фінансових ресурсів, що лежать в основі динаміки фінансового середовища. У контексті українського ринку особливу увагу слід звернути на такі механізми, як регулювання, ціноутворення, кредитно-фінансові та інвестиційні, що відображають глибину та складність сучасної фінансової діяльності [14].

Ця система механізмів забезпечує взаємодію між суб'єктами ринку, створює умови для використання фінансових інструментів і водночас гарантує стабільність та адаптивність фінансової системи до змін середовища:

цифровізації, глобалізації, регуляторних реформ. Зокрема, у дослідженні Штефана та Гаруса наголошується, що модернізація механізмів функціонування фінансового ринку, зокрема через впровадження фінтех-рішень і цифрових платформ, набуває вирішального значення для підвищення ефективності обігу ресурсів [24].

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

2.1. Інституційне середовище та виклики адаптації фінансового ринку України в умовах воєнного часу

Сучасний стан фінансового ринку України відображає загальний рівень економічного розвитку країни та інституційної стійкості держави. Він відіграє ключову роль у мобілізації фінансових потоків, поєднуючи наявні вільні ресурси з потребами суб'єктів економіки, і таким чином сприяє ефективному перерозподілу капіталу й підтриманню стабільності фінансової системи.

Повномасштабне вторгнення в Україну у 2022 році спровокувало ланцюгову реакцію подій, що призвели до глибокої кризи в українській економіці та, як наслідок, до значних дестабілізаційних процесів на фінансовому ринку. Основні наслідки для фінансового ринку України:

- збільшення кількості несплати платежів за кредитами, що призвело до зростання кредитних ризиків для банків;
- недостатня ліквідність через відтік депозитів та обмеження доступу до фінансування;
- банкрутство деяких банків через нездатність обслужити свої зобов'язання;
- значне зменшення обсягів торгівлі на українському фондовому ринку;
- знецінення гривні та зростання процентних ставок призвели до збільшення витрат держави на обслуговування державного боргу [5].

Серед ключових наслідків — різке зростання кредитних ризиків, відтік депозитів, банкрутства окремих установ, зменшення активності на фондовому ринку, девальвація національної валюти та зростання витрат держави на обслуговування боргу [16]. У відповідь на ці чинники посилились вимоги до регуляторного контролю, впровадження антикризових механізмів та цифровізації інфраструктури фінансового ринку.

Адаптація також проявляється в активному розвитку державних боргових інструментів, зокрема військових облігацій, які стали засобом залучення коштів у складний для економіки час. Це лише один із прикладів того, як інституції реагують на нову реальність, підвищуючи гнучкість системи й відкриваючи нові шляхи розвитку.

Таким чином, інституційне середовище фінансового ринку України не лише переживає кризу, але і трансформується, створюючи передумови для відновлення та майбутнього зростання. Сучасні виклики виступають каталізаторами змін — від модернізації регулювання до впровадження інноваційних фінансових інструментів.

За таблицею 2.1 подано основні напрями таких трансформацій.

Таблиця 2.1

Виклики для фінансового ринку України в умовах воєнного часу

Напрямок	Характеристика виклику	Наслідки для фінансового ринку
Банківський сектор	Зростання кредитних ризиків, масова несплата боргів	Зниження ліквідності, підвищення вимог до резервування, банкрутство окремих установ
Фондовий ринок	Зниження обсягів торгівлі, втрата інвесторів, падіння цін на цінні папери	Зменшення капіталізації, відтік інвестицій, низька привабливість емітентів
Валютний сектор	Девальвація гривні, спекулятивний тиск, втручання НБУ	Валютні обмеження, зростання офіційного курсу, зниження купівельної спроможності
Інвестиційна активність	Невизначеність, ризикованість проєктів, зменшення доступу до капіталу	Відтік іноземних інвестицій, зменшення приватних інвестицій, переорієнтація на захисні активи
Регуляторна політика	Необхідність швидкого реагування, підтримка стабільності, обмеження вільного ринку	Запровадження спеціальних режимів, тимчасове обмеження діяльності окремих учасників ринку

В умовах воєнного стану фінансовий ринок України виявив як свої вразливі місця, так і здатність до адаптації через запровадження кризових механізмів реагування. Попри значні виклики, пов'язані з відтоком капіталу, нестабільністю валютного ринку, падінням інвестиційної активності та зростанням кредитних ризиків, фінансова система загалом зберегла

функціональність. Це стало можливим завдяки оперативному втручанню державних регуляторів, використанню антикризових стратегій та міжнародній підтримці. Водночас ці процеси окреслили необхідність поглибленого реформування інституційного середовища фінансового ринку з урахуванням нових реалій, зокрема — стійкості до геополітичних шоків і цифрової трансформації.

2.2. Тенденції та динаміка розвитку ключових сегментів фінансового ринку

Розвинений фінансовий ринок є одним з необхідних атрибутів архітектури фінансово-економічних відносин, що значною мірою характеризують стан розвитку національної економіки. Сьогодні побудова в Україні високоліквідного фінансового ринку інтегрованого в світову фінансову систему є одним з ключових завдань, адже упродовж кількох останніх десятиріч роль та значення фінансового ринку у національних економіках усіх країн світу різко зросла. Фінансовий ринок став одним з найважливіших інструментів розвитку національних економік, за допомогою якого вирішуються фінансові, інвестиційні і соціальні питання [8].

У контексті глибоких трансформацій, викликаних повномасштабною війною та економічною нестабільністю, ключові сегменти фінансового ринку України демонструють змішані тенденції розвитку. Деякі сфери зберігають динаміку зростання, інші ж — зазнають суттєвих викликів. Для повного розуміння стану фінансової системи доцільно виокремити основні сегменти ринку: грошовий ринок, кредитний ринок, ринок капіталу та валютний ринок — і охарактеризувати їх за ключовими індикаторами.

Елементи аналізу сегментів фінансового ринку України у 2024 році подано в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Ключові показники сегментів фінансового ринку України (2024 рік)

Сегмент ринку	Ключовий показник	Тенденція
Грошовий ринок	Безготівкові транзакції – 20 166 млрд. грн.	Зростання активності
Кредитний ринок	Частка NPL – 37,4% (422,4 млрд.грн.)	Високі ризики неплатежів
Ринок капіталу	Обсяг торгів – 1 784 млрд. грн.	Зростання за рахунок ОВДП
Валютний ринок	Резерви НБУ, курс гривні – волатильні	Залежність від геополітичних факторів

Отож, грошовий ринок України демонструє зростання активності, що пов'язане з цифровізацією банківських послуг та зростанням довіри до безготівкових операцій. Кредитний сегмент, навпаки, перебуває під тиском — частка непрацюючих кредитів (NPL) перевищила 37%, що свідчить про високий рівень ризику в банківському секторі.

Проаналізуємо особливості функціонування банківської системи в Україні в період 2021–2025 років, оскільки саме вона формує основу кредитного сегменту фінансового ринку.

Таблиця 2.3

Основні показники діяльності банків України за 2021–2025 рр. [15]

Показник	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024	01.01.2025
Кількість діючих банків, од.	74	71	67	63	61
З іноземним капіталом, од.	33	33	30	27	26
Зі 100% іноземним капіталом, од.	23	23	22	19	19
Активи банків (млн грн)	1 822 814	2 053 928	2 353 592	2 942 806	3 580 570

Загальна кількість банків зменшувалася щороку, що є ознакою консолідації ринку та виходу з нього слабших учасників. Одночасно з цим

зростали активи банківської системи, що може бути результатом як інфляційних процесів, так і структурного зростання обсягів операцій. Незважаючи на скорочення кількості банків, їх активність залишається високою, що є позитивним сигналом для кредитного ринку загалом.

Ринок капіталу, попри загальну нестабільність, активізувався переважно за рахунок операцій з облігаціями внутрішньої державної позики (ОВДП), які стали основним інструментом мобілізації ресурсів державою. Валютний ринок залишається найбільш чутливим до зовнішньополітичних чинників — нестабільність обмінного курсу гривні та динаміка валютних резервів НБУ демонструють його залежність від макроекономічного середовища.

Загалом, аналіз показує, що фінансовий ринок України, попри численні виклики, зберігає адаптаційний потенціал. Проте подальша стабілізація та розвиток потребують зміцнення інституційної спроможності, удосконалення фінансових інструментів та підвищення довіри інвесторів до внутрішнього ринку.

2.3. Вплив зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансовий ринок України

Фінансовий ринок України за останні роки зазнав глибоких структурних зрушень, обумовлених цілою низкою зовнішніх і внутрішніх викликів. Зокрема, повномасштабне вторгнення російської федерації стало епіцентром деструктивного впливу, спровокувавши макроекономічну дестабілізацію, масштабний відтік інвестицій та руйнування ключових елементів фінансової інфраструктури. Проте, попри безпрецедентні ризики, фінансовий ринок продемонстрував здатність до оперативної адаптації, що вимагає детального аналізу впливових факторів [22, 6].

До ключових зовнішніх чинників, що визначають поточний стан і перспективи розвитку фінансового ринку України, передусім належить геополітична нестабільність. Збройна агресія та тривалий військовий конфлікт формують постійні ризики для валютного сектору, стимулюють відтік капіталу

та значно ускладнюють співпрацю з міжнародними донорами. Це, своєю чергою, впливає на стабільність грошово-кредитної системи, створюючи тиск на золотовалютні резерви та обмінний курс національної валюти.

Додаткове навантаження на фінансову систему створюють глобальні фінансові й енергетичні шоки. Коливання цін на нафту, газ, зерно та інші стратегічні ресурси призводять до непередбачуваних змін у платіжному балансі, посилюють інфляційні тенденції та впливають на загальну інвестиційну привабливість країни. Такі зовнішні стреси сприяють підвищенню волатильності українських фінансових активів і змушують учасників ринку переорієнтовуватись на менш ризиковані інструменти.

Ще одним важливим детермінантом є рух міжнародного капіталу, який під час війни зазнає суттєвих змін. В умовах високої невизначеності знижується довіра до українських фінансових інструментів, зменшується обсяг іноземних інвестицій, а також практично унеможлиблюється розміщення іноземних цінних паперів. Це обмежує доступ України до зовнішніх фінансових ресурсів і посилює залежність від внутрішнього ринку боргових зобов'язань.

Фінансовий ринок України функціонує в умовах багаторівневої нестабільності, яка формувалася під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Саме сукупність цих факторів визначає динаміку фінансових потоків, рівень ризиків і можливості для подальшого розвитку вітчизняної фінансової системи [19].

Серед зовнішніх детермінант, які чинять потужний вплив на фінансовий ринок, насамперед варто виокремити геополітичну нестабільність. Збройна агресія на території України, санкційна політика, зміни в глобальних ланцюгах постачання та геоекономічні протистояння ускладнили доступ до зовнішнього фінансування та спровокували відтік інвестицій. Це спричинило глибоку волатильність на валютному ринку, а також девальваційний тиск на національну валюту.

Не менш суттєвим є вплив глобальних фінансових і енергетичних шоків, які посилили нестабільність цін на ключові сировинні товари. Це, у свою чергу,

трансформувало інвестиційні стратегії як українських, так і міжнародних інвесторів. Зниження привабливості українських активів, особливо на тлі активізації військових дій, зумовило неможливість розміщення іноземних цінних паперів на внутрішньому ринку, а також зменшення припливу прямих іноземних інвестицій.

До внутрішніх детермінант належать, перш за все, макроекономічна нестабільність: двозначна інфляція, значний дефіцит бюджету та стрімке зростання державного боргу обмежують можливості для довгострокового фінансування економіки. Усе це формує тиск на грошово-кредитну політику та викликає зниження довіри до національної фінансової системи.

Водночас, інституційна слабкість регуляторних органів, яка проявляється у затримках з проведенням реформ, недостатній прозорості рішень та обмеженому ресурсному забезпеченні, негативно впливає на якість фінансового нагляду.

Крім того, в умовах затяжної кризи спостерігається зниження рівня фінансової інклюдії населення, що посилюється економічною невизначеністю та девальваційними очікуваннями. Цей чинник провокує «готівковізацію» економіки та зменшує обсяги депозитів.

Особливо критичною є ситуація з проблемними кредитами — частка NPL у 2024 році перевищила 37%, що ускладнило кредитування реального сектору економіки та підвищило загальний ризик фінансової нестабільності [15].

Незважаючи на складну ситуацію, вітчизняна фінансова система демонструє ознаки адаптаційної спроможності. Зокрема, посилюється роль внутрішнього боргового фінансування за рахунок емісії державних цінних паперів, активно впроваджуються цифрові фінансові сервіси, зростає частка безготівкових розрахунків. Також простежується підвищення ролі фінансових технологій (фінтех) у забезпеченні стійкості системи.

Відтак, поєднання зовнішніх і внутрішніх чинників формує складне, але не безнадійне середовище функціонування фінансового ринку України. Його подальший розвиток залежить від здатності адаптуватися до глобальних

викликів, удосконалення внутрішнього регулювання та зростання фінансової грамотності серед учасників ринку.

Наслідки комплексного впливу зовнішніх і внутрішніх детермінант на фінансовий ринок України мають багатовекторний характер, що охоплює як миттєві економічні реакції, так і довготривалі структурні трансформації. Одним із перших проявів таких змін стало поступове зниження ліквідності банківської системи, яке обмежує здатність банків забезпечувати належний рівень довгострокового кредитування реального сектору економіки. Згортання кредитної активності в умовах нестабільності створює тиск на малий і середній бізнес, а також на домогосподарства.

Ще одним проявом стало зростання вартості капіталу, що є наслідком як інфляційного тиску, так і ризикової надбавки до відсоткових ставок. У таких умовах інвестори виявляють обережність у фінансуванні проєктів, а підприємства — у залученні зовнішніх ресурсів. Цей чинник істотно обмежує економічне зростання та інвестиційну динаміку країни.

Девальваційний тиск на національну валюту посилює інфляційні очікування, знижує купівельну спроможність населення та ускладнює виконання валютних зобов'язань. Геополітична невизначеність та торгові дисбаланси підтримують нестабільність курсу гривні, роблячи валютний ринок вразливим до спекулятивних впливів [15].

Сучасним викликом стає зростання кількості кібератак на фінансову інфраструктуру, що змушує банки та фінансові компанії збільшувати витрати на інформаційну безпеку. За умов воєнного стану та постійного зовнішнього тиску цифрова вразливість систем є критичною, а питання кіберстійкості — стратегічним [22].

Водночас, фінансова система продемонструвала здатність до адаптації, формуючи низку антикризових рішень. Одним із ключових напрямів стала оперативна політика НБУ, зокрема підтримка платоспроможності банків через рефінансування та стабілізація роботи платіжних систем. Це дозволило уникнути

системних збоїв і підтримати довіру до фінансової системи з боку населення і бізнесу.

Внутрішній борговий ринок також став потужним інструментом мобілізації ресурсів. Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) виконують не лише фіскальну, але й стабілізаційну функцію, забезпечуючи державі можливість фінансувати витрати в умовах обмеженого доступу до зовнішніх ринків капіталу.

Крім того, активна цифровізація банківської сфери відіграє роль каталізатора трансформації. Поширення онлайн-банкінгу, електронних платежів, мобільних застосунків та фінтех-продуктів створює нові можливості для доступу до фінансових послуг, особливо в умовах обмеженої фізичної присутності банків у прифронтових регіонах [7].

У підсумку, попри численні деструктивні виклики, фінансовий ринок України продовжує функціонувати, демонструючи гнучкість та здатність до трансформації. Проте майбутній розвиток залежить від послідовності реформ, зміцнення інституцій та ефективного управління ризиками в умовах високої невизначеності.

Таким чином, незважаючи на надзвичайні виклики, фінансовий ринок України зберігає потенціал до подальшого розвитку. Його життєздатність базується на стратегії інституційної витривалості, міжнародній підтримці та поступовому переході до цифрової економіки.

РОЗДІЛ 3. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

3.1. Проблеми та виклики на шляху розвитку

Фінансовий ринок України, попри значний адаптаційний потенціал, наразі стикається із низкою системних проблем і викликів, які обмежують його здатність до сталого функціонування та розвитку. Ці проблеми мають як внутрішній, так і зовнішній характер, що зумовлює їх взаємодію і посилює негативний вплив на сектор. Науковий аналіз вітчизняних досліджень вказує на декілька визначальних напрямків, де зосереджено основні бар'єри розвитку ринку.

Першою значущою проблемою є низька інвестиційна привабливість фінансового ринку. У численних дослідженнях вказується, що відтік іноземного капіталу, низький рівень довіри та слабка структурна база ринку цінних паперів зумовлюють недостатність ресурсів для реалізації інвестиційних проектів [19]. Ця ситуація обмежує не тільки сектор фондового ринку, але й загальну фінансову мобілізацію, що є критичною для економіки у воєнний час.

Другою проблемою виступає інституційна нерозвиненість та регуляторна нестабільність. В умовах швидких зовнішніх змін ринку висока потреба у гнучкому та ефективному регулюванні. Проте, як підкреслює Татарин, затримки у впровадженні реформ, низький рівень нагляду та недостатня прозорість діяльності регуляторів створюють середовище підвищених ризиків.

Третім ключовим викликом є високий рівень ризиків на банківському і кредитному ринку. Частка непрацюючих кредитів (NPL) станом на 2024 рік перевищила 37 %, що засвідчує серйозну проблему у забезпеченні якості кредитного портфеля комерційних банків. Це призводить до скорочення кредитування реального сектору, підвищення вартості капіталу й уповільнення економічного зростання.

Четвертий виклик — фрагментованість ринкової інфраструктури та низька фінансова інклюзія. Часто вказується, що участь населення та бізнесу в операціях фінансового ринку залишається обмеженою через брак довіри, високу складність інструментів та дефіцит інформаційної грамотності. Це стримує розвиток фінансових послуг, особливо небанківського сектору.

Окремо варто виділити зовнішні виклики, які суттєво поглиблюють внутрішні проблеми: військовий конфлікт, санкції, глобальні фінансові та енергетичні шоки. Ці зовнішні чинники створюють додаткові ризики для фінансового ринку — від курсових коливань до обмеження доступу до міжнародного капіталу. Такий багатовекторний тиск вимагає від регуляторів та учасників ринку нових стратегій адаптації.

Сумарно, розуміння зазначених проблем та викликів є надзвичайно важливим як для побудови адекватної політики розвитку, так і для формування інструментів підтримки фінансового ринку. Без подолання цих бар'єрів подальша трансформація ринку може бути неефективною, а потенціал — неповно реалізованим.

3.2. Перспективи розвитку та шляхи удосконалення регулювання фінансового ринку

Фінансовий ринок України, переживаючи глибокі трансформації в умовах війни, економічної турбулентності та глобальної нестабільності, водночас формує нові орієнтири свого розвитку. Майбутнє фінансової системи залежить від ефективної інтеграції регуляторних змін, інноваційних рішень та збереження макрофінансової стабільності. Перспективи розвитку фінансового ринку базуються на кількох ключових напрямках.

Перш за все, значного посилення потребує регуляторна політика. Національний банк України та Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку мають поступово переходити від антикризового до стратегічного управління, акцентуючи увагу на стабільності інституційного

середовища, захисті прав інвесторів і мінімізації системних ризиків. Особливої уваги потребує реформа нагляду за небанківським фінансовим сектором, де рівень ризиків залишається підвищеним.

Другим важливим вектором є цифрова трансформація. Впровадження фінтех-рішень, розширення спектру цифрових послуг, розвиток платіжної інфраструктури та застосування технологій штучного інтелекту у сфері ризик-менеджменту дозволить модернізувати ринок і зробити його більш прозорим та доступним для широкого кола користувачів.

Третім перспективним напрямом виступає поглиблення інтеграції у світовий фінансовий простір, що передбачає гармонізацію законодавства з нормами ЄС, залучення іноземного капіталу через випуск інвестиційно привабливих інструментів, а також підвищення рейтингу прозорості національного фінансового середовища.

Серед ключових шляхів удосконалення регулювання фінансового ринку можна виокремити:

- ✓ розвиток системи пруденційного нагляду з орієнтацією на стійкість установ до стресових ситуацій;
- ✓ підвищення фінансової грамотності населення та доступу до фінансових послуг;
- ✓ посилення ролі комплаєнс-моніторингу, зокрема щодо боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму;
- ✓ стимулювання участі інституційних інвесторів, зокрема пенсійних фондів та страхових компаній, у фінансуванні державних і корпоративних проєктів.

Отже, перспективи розвитку фінансового ринку України мають ґрунтуватися на поєднанні гнучкого державного регулювання, інституційної зрілості та цифрової інноваційності. Лише за умови гармонійного розвитку всіх сегментів ринку можлива поява сталих механізмів фінансування економіки у довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження встановлено, що фінансовий ринок є однією з ключових підсистем економіки, яка забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів, підтримку інвестиційної активності та стабільність економічного середовища. Його функціонування ґрунтується на взаємодії структурних сегментів — грошового ринку, ринку капіталу, кредитного, валютного та фондового ринків — які утворюють складну, динамічну та взаємозалежну систему.

Аналіз історичних та теоретичних аспектів дозволив виявити, що фінансовий ринок України формувався поетапно: від інституційного становлення в 1990-х роках до сучасного етапу цифровізації та адаптації до глобальних викликів. Основу ринку складають такі суб'єкти, як інвестори, позичальники та фінансові інститути, які функціонують через систему фінансових інструментів — акцій, облігацій, деривативів тощо — та регульовані механізмами державного нагляду, ціноутворення, податкової та інвестиційної політики.

Сучасний фінансовий ринок України перебуває під впливом численних викликів, що пов'язані передусім із повномасштабною війною, макроекономічною нестабільністю, зростанням валютних та кредитних ризиків. Зовнішні та внутрішні фактори, зокрема геополітична напруженість, високий рівень NPL, інфляційний тиск та дефіцит державного бюджету, суттєво ускладнюють функціонування ринку.

Разом з тим дослідження показало, що фінансова система України демонструє адаптивність, зберігаючи стабільність платіжної інфраструктури, активізуючи внутрішній борговий ринок (через ОВДП), розширюючи цифрові фінансові сервіси та поступово модернізуючи регуляторне поле. Ці кроки засвідчують потенціал до трансформації навіть у критичних умовах.

Подолання актуальних проблем — низької інвестиційної привабливості, регуляторної нестабільності, слабкої фінансової інклюзії — потребує

стратегічного бачення. Перспективи розвитку фінансового ринку полягають у посиленні регуляторної політики, гармонізації законодавства з міжнародними стандартами, впровадженні фінтех-інновацій та підвищенні фінансової грамотності населення.

Отже, ефективне функціонування фінансового ринку України у довгостроковій перспективі можливе лише за умови системного реформування, зміцнення інституцій та гнучкої адаптації до сучасних глобальних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонецька Д. Л. Етапи становлення фінансової системи в Україні. ОНУ ім. І. І. Мечникова. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.onu.edu.ua/bitstreams/77e0e4f9-1ee1-4eb6-bc38-a1a5b0ea7439/download>.
2. Арбузов С. Г., Колобов Ю. В., Міщенко В. І., Науменкова С. В. Банківська енциклопедія. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України; «Знання», 2011. 504 с.
3. Базиліук А. В., Губенко В. Д. Систематизація фінансових інструментів забезпечення інвестиційних стратегій відновлення підприємства. Здобутки економіки: перспективи та інновації, № 11, 2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14599982> (дата звернення: 11.10.2025).
4. Ганзюк С. М. Конспект лекцій з дисципліни «Фінансовий ринок» (Частина І) для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Кам'янське: ДДТУ, 2024. 61 с.
5. Городніченко Ю., Чурий О. Фінансові ринки під час війни та після неї. Вокс Україна. Економіка. Аналітика. URL: <https://voxukraine.org/finansovi-rynky-pid-chas-vijny-tapislya-neyi> (дата звернення: 21.09.2025).
6. Данилишин Б. Реалії воєнного часу: ситуація в економіці та фінансових ринках України. URL: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/568138_realii_voiennogo_chasu_situatsiya.html (дата звернення: 21.10.2025).
7. Дейнега Н., Тирінов С. Фондовий ринок України як інструмент фінансування інновацій в агропромисловому комплексі в контексті циркулярної економіки. Економіка та суспільство, № 72, 2025. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-16>.
8. Добринь О. Ф. Геоелекономічна нестабільність як фактор впливу на валютну політику України // Економічний дискурс. 2023. № 4. С. 31-37.

9. Житар М. О. Теоретико-методологічні засади інституціонально-структурних змін у фінансовому секторі економіки України // Економіка та суспільство. 2024. № 2(11). С. 34–39. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/49365/1/M_Zhytar_ZEEB_2_11_24.pdf (дата звернення: 5.11.2025).

10. Журба О. Роль фінансових інструментів для забезпечення ліквідності й стабільності валютного ринку України в умовах воєнного конфлікту. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики, 5(58), 2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.58.2024.4471>.

11. Кондрат О. Б. Інноваційні фінансові інструменти в системі розвитку підприємств. Український журнал прикладної економіки та техніки, 9(1), 2024. С. 339-344 [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/ujae_2024_r01_a57.pdf.

12. Метеленко Н. Г., Оглобліна В. О., Сіліна І. В. Фінансовий ринок: конспект лекцій для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 072 “Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок”. Запоріжжя: ЗНУ, 2025. 128 с.

13. Мединський В. Т. Формування та розвиток ринку фінансових послуг в Україні. Західноукраїнський національний університет. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/18071/1/>

14. Малишев Н. В. Фінансовий ринок та його місце у фінансовій системі держави. Чернівецький національний університет, 2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10338/Малишев%20Н..pdf?isAllowed=y&sequence=1>

15. Національний банк України. Banking Sector Review | November 2024. Київ: НБУ, 2024. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/>

16. Національний банк України. Monetary Policy Report | October 2024. Київ: НБУ, 2024.

17. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Грудень 2022. Київ : НБУ, 2022. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zvit-pro-finansovu-stabilnist-gruden-2022-roku>
18. Остап'юк Н. А., Климович Д. А. Фінансові інструменти як основа механізму діяльності фінансових ринків // Матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., КНЕУ, Київ, 2024. С. 240-241.
19. Середа І. Ф. Ризики функціонування фінансового ринку в умовах війни // Фінансовий простір. – 2023. – № 2(50). – С. 55-60.
20. Татарин Н. В. Стан та перспективи розвитку фінансового ринку України у воєнний період. // Молодий вчений. № 7, 2020. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/1621>
21. Татарин Н., Габрильчук Я. Стан і перспективи розвитку фінансового ринку України під час повномасштабного вторгнення // Галицький економічний вісник. 2025. № 2(93). С. 60–65. DOI: [10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.02](https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2025.02). Режим доступу: <http://galicianvisnyk.tntu.edu.ua>
22. Тимошик Н. С., Химич І. М. Фінансовий сектор України: тенденції функціонування банківського та біржового ринків. // Економіка та суспільство. № 65, 2024. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4500>
23. Височанський В. Ю. Фінансове посередництво. Ужгородський національний університет, 2023. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/bitstreams/c3f3aef1-3f8f-4537-b5a3-8af466547384/download>
24. Штефан Н. М., Гарус І. Д. Удосконалення механізмів розвитку фінансового ринку в умовах розвитку фінансових технологій віртуалізації та діджиталізації // Економічний вісник Національного технічного університету «Дніпровська політехніка». 2022. № 2(78). С. 148–158.